

Učence učimo nasprotovati, ne pa ustvarjati

Vzemimo, da ste stari petintrideset plus. In vaš otrok obiskuje vrtec ali je osnovnošolec. Gotovo se sprašujete, ali bo zmogel v čim večji meri izkoristiti svoje potenciale v kasnejšem obdobju življenja, saj tehnološki razvoj, komunikacijski napredek in nova odkritja v znanosti močno vplivajo na podobo sveta, izobražujejo pa se po sistemu, ki skokovitim spremembam sledi – z zamikom. Če gre verjeti napovedim, bosta približno dve tretjini današnjih otrok imeli poklice, ki danes še ne obstajajo, zato naj bo vodilo, ko gre za pridobivanje veščin za prihodnost – razmišljanje.

Piše: KLAUDIJA MIKO

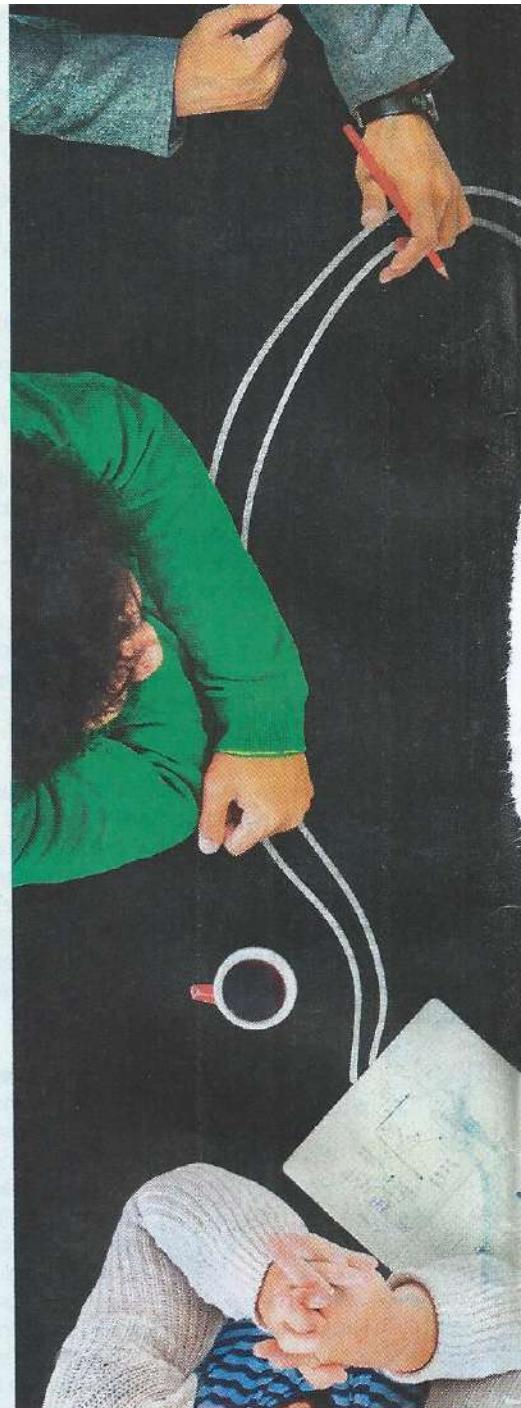
Foto: JOŽE SUHADOLNIK IN LEON VIDIC

Zadnjič je kolegica na delavnici rekla, da bi v šolah morali učiti čustvovanja, razmišljanja in komuniciranja. Pa se obrne naročnik in reče: 'Saj razmišljanje jih učijo. Imajo matematiko.' Seveda sva se samo nemo spogledali. Matematično in logično razmišljanje še zdaleč ni edino možno. Življenje ni šolska naloga, kjer so vse neznanke navedene v uvodnem besedilu. Življenje samo je neznanka, ki ga moramo vedno znova raziskovati in nam pri tem stare izkušnje toliko pomagajo, kot nas bremenijo, posebno v današnjih, nestabilnih časih,« meni mag. Nastja Mulej, edina licencirana trenerka de Bonovih orodij razmišljanja v Sloveniji. »Nas niso učili razmišljati in zdajnjih

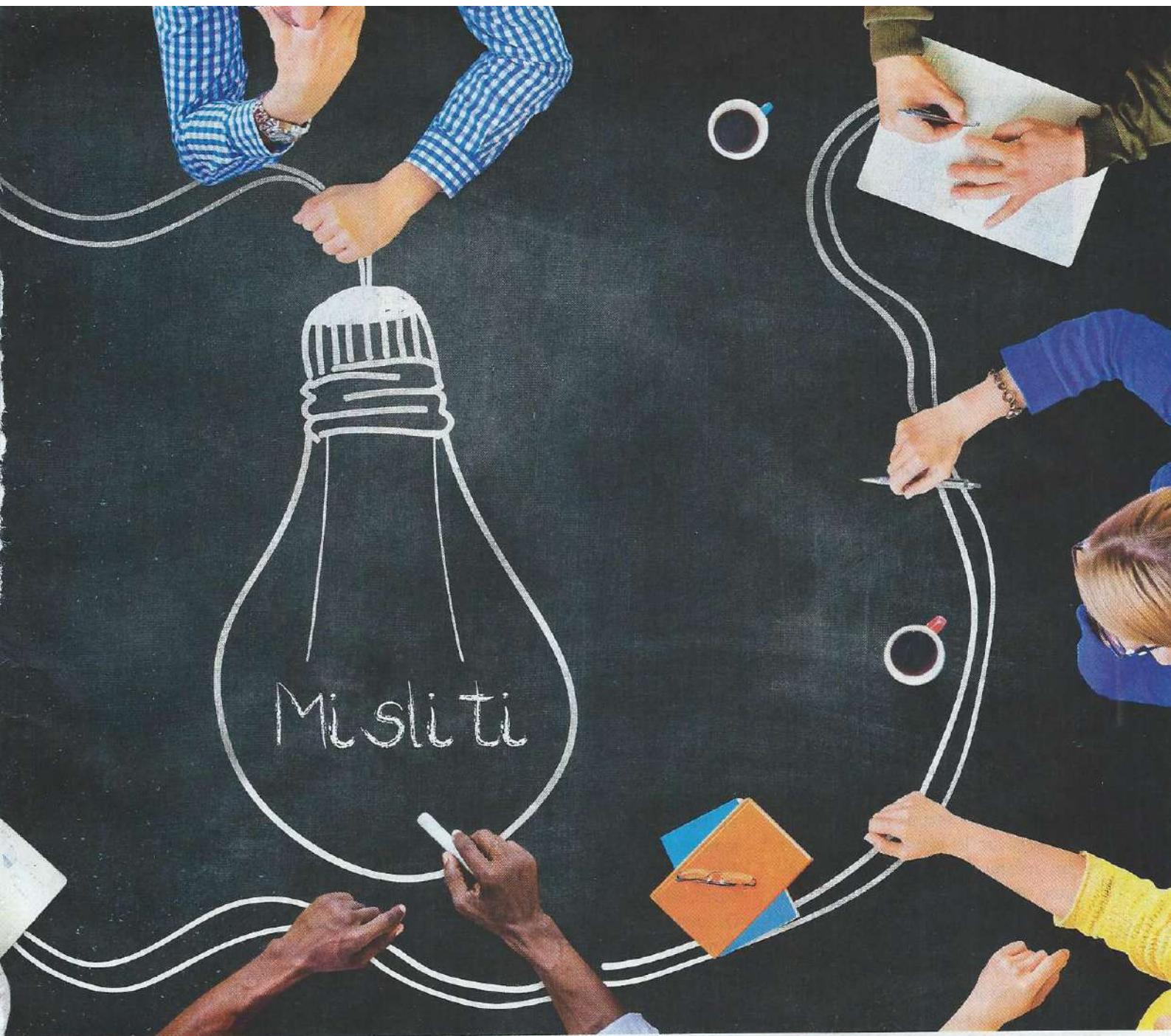
generacij tudi ne. Vsaj ne formalno. V šoli jih učijo informacij, za katere splošno velja, da jih imamo za pravilne v našem okolju, od družbe pa dobijo analiziranje, kritiziranje, kategoriziranje in argumentiranje. Tako jih učimo zagovarjati lastno stališče, in neupoštevati, da ima kdo drug čisto drugačno zaznavo. Tako jih učimo nasprotovati, ne pa ustvarjati. Tako jih učimo tekmovati, ne sodelovati. Saj s tem ni nič narobe, a ni dovolj. Potrebujejo tudi učenje o vrednostih in možnostih.«

Vse se začne v učilnici

Kakšna je naša šola danes? Učenci osmege razreda na OŠ Orehek Kranj, ki se učijo razmišljanja pri mentorici Barbari Umek,

so med pozitivnimi platmi izbrali – pozor, to je zgolj nekaj njihovih izsledkov! – uporabo sodobne tehnologije in naprednih pripomočkov, delo v skupinah, več metod učenja, možnost potovanj po tujih državah v okviru šole, delanje poskusov ... Od tega, kaj je negativnega pri zdajnjem načinu poučevanja, so izpostavili, denimo, preveč učenja, veliko snovi, velikokrat učenje življenjsko nekoristnih informacij, posvečanje nepomembnim temam, slab način ocenjevanja, NPZ bi moral biti samo iz tujega jezika, matematike in slovenščine, ne pa drugih predmetov ... In kako po njihovem preseči, kar ni dobro? Z enim testom na teden, z zmanjšanjem standardov pri predmetih, kjer na

Mojca Osvald, profesorica slovenščine in mentorica

Krožka za razmišljanje na Gimnaziji Bežigrad

»Če otroka od majhnega vzugajaš v širini, ne samo v enem prav, iskanju drugih možnosti poleg očitne, to nekako prevzame. Najstniki, če sem zlobna, so že malo pokvarjeni, se pravi, od družbe vzgojeni, češ, ko imaš enkrat svoj prav, ga je smiselnomač bolj vehementno, avtoritativno in verodostojno zagovarjati. Zato je manj tistih, ki pristanejo, da imajo od šrine dejansko več dobička, kot od z glavo skozi zid vztrajanja pri svojem edinem prav. Največji kompliment mi je tako dal nekdanji gimnazijec, ko mi je dejal, da je bilo najbolj uporabno od vsega, kar je doživel v štirih letih, krožek de Bona. Prvič sem kot razredničarka poučevanje razmišljanja gimnazijcem ponudila kot možnost in z dvema tretjinama otrok smo šli skozi orodja programa CoRT 1, s čimer so širili svojo moč zaznavanja. Glede na to da učim slovenščino, se mi zdijo še bolj uporabna kreativna orodja CoRT 4. So težja, a profit od lateralnih orodij je neverjeten. Pri kreativnosti smo preozko usmerjeni v umetniško izražanje, realno gledano pa trg potrebuje kreativnost zaradi novih idej.«

oceno vpliva posameznikova nadarjenost za predmet, z oceno za vedenje, z več skupinskega dela in raziskovalnih nalog, da starši ne bi za vsako stvar hodili v šolo, da bi se učitelji in učenci med seboj dogovorili sami ...

Reprodukтивno in funkcionalno učenje

Kateri so torej izzivi šolstva? Dr. Ranko Rajović, specialist interne medicine, magister nevrfiziologije, od leta 2003 član odbora za nadarjene otroke pri mednarodni organizaciji Mensa in avtor programa NTC, sistema učenja, ki v pedagogiko uvaja spoznanja nevrfiziologije in se izvaja v šestnajstih evropskih državah, med

Vanja Jovičević, učiteljica in mentorica Krožka za razmišljanje na OŠ Nove Fužine, kjer bo 6. junija prireditv, na kateri bodo učenci pokazali, kako zelo veči so celovitega in ustvarjalnega, jasnega in osredotočenega razmišljanja.

»Po metodi de Bono poučujem petošolce prvo leto; poučevanje razmišljanja me je popolnoma navdušilo. Izhajala sem iz dejstva, da naša šola učence zelo dobro opremi s podatkovnim znanjem, dobro razvijejo konvergentno razmišljanje – samo en odgovor je pravilen. Velikokrat jim rečemo: 'Pomisli. Vklopi možgane. Povej kakšno idejo.' Starši in učitelji od otrok pričakujemo kopico nekih odgovorov, ki naj bodo drugačni in ob katerih naj razmišljajo, ne povemo pa jim, kako naj to naredijo. De Bono uči ravno to. Otroke učimo po konkretnih orodjih. Učila sem po CoRT 1: širine zaznave razmišljanja. Možgane lahko kot mišice zelo dobro natreniramo in za prihodnost bodo učenci potrebovali oboje: informacije in podatke, naučiti pa jih moramo tudi razmišljati, da bodo pripravljeni na izzive 21. stoletja. Zelo dobro je, da razmišljajo konstruktivno, ustvarjalno, osredotočeno, jasno, da ne ocenjujejo vnaprej situacije ali problema, ampak da znajo najprej pomisliti in ne vrednotijo vnaprej. Kritičnosti nas družba izdatno uči in dobro je, da otroke naučimo jasnega, širokega razmišljanja, da uporabijo lastno pamet, kolikor je le mogoče, in prav z orodji po de Bonu lahko to dosežejo.«

drugim odgovarja, da bi se morali tisti, ki pišejo šolske programe za naše otroke, zavedati neposredne povezave med uporabnim znanjem in BDP. Slovenski učenci ogromno vedo, vendar, ali vedo tudi, kaj z znanjem početi? Tudi tega se morajo naučiti.

Samo količina informacij se je nakopičila

»Seveda je dobro utrjevati spomin in delovne navade – če vljudno rečemo, da je to namen pislanja –, a koristneje bi bilo, če bi bolj upoštevali raznolike učne stile in motivacijske vzgone otrok. Branje in pisanje sta koristna, prav tako vsakdanja matematika in svet okoli nas; razloženo na življenjski način in s preizkusi, ki jih delajo, ne opazujejo ali o njih le berejo. Potem bi bilo dobro, da se v šolah naučijo še večinu učenja, vodenja in razmišljanja,« meni Nastja Mulej. »S projektnim in medpredmetnim poučevanjem, kjer bi učitelj deloval kot moderator-mentor, bi zagotovo dobili več pozitivnih povratnih odzivov kot z načinom, ki se v marsičem ni spremenil od poučevanja plemičev v razsvetljenstvu, vojaških šol 18. stoletja in industrijskih šol 19. stoletja, samo količina informacij se je nakopičila. Zadnjič mi je nekdo povedal, da je zasovražil slovensčino, ker je dobil enko, saj ni znal odgovoriti, od kdaj do kdaj je bil Kette v vojski. Osnovne podatke moramo znati. Je pa vprašanje, kaj se komu zdi, da je osnovno. Otroke moramo naučiti predvsem, da znajo sami poiskati podatek in ga potem tudi uporabljati. Ko me kdo vpraša, zakaj jih učimo ustvarjalno razmišljati, vedno odgovorim, da zato, da si bodo znali sami ustvariti svojo prihodnost. Resnično verjamem, da ustvarjalnost osvobaja in opolnomoča ljudi.«

Veščina razmišljanja

Kako prepoznati človeka, ki ne zna razmišljati? »Odziva se impulzivno, zmedeno, previdno, rutinsko. Pri razmišljanju se je treba odpovedati egu. Ko se naučiš razmišljati vsaj do neke mere, najprej razmisliš, preden se odzoveš. Seveda poslušaš tudi čustva, a šele potem, ko si upošteval tudi dejstva, pregledal prednosti in slabosti, poiskal alternative, si bolj celovit, razmišlaš o posledicah in drugih vključenih ljudeh, naštevaš možnosti. Tvoje razmišljanje postane jasno in mirno. Hkrati

Mag. Nastja Mulej, trenerka razmišljanja po de Bonu: »V 21. stoletju bodo preživeli samo iznajdljivi, ustvarjalni ljudje z lastnimi pobudami, ki bodo znali sodelovati.«

pa za razmišljanje ne potrebujete celega vikenda, ampak četrte ure, list papirja in svinčnik,« pojasni Nastja Mulej, ki si prizadeva spraviti ustvarjalno razmišljanje v slovenske šole – kot ločen izbirni predmet enkrat tedensko. »Želim, da bodo (ne samo) moji otroci živeli v tolerantni in inovativni družbi blagostanja. Da bodo razmišljali jasno in osredotočeno, ne zmedeno in oklevajoče. Da bodo znali najti prednosti in rešitve, ne samo slabosti in ovire. Da bodo pravočasno razmišljali o vključenih dejavnikih in o posledicah. Da bodo znali upoštevati stališča drugih ljudi, ne pa videti samo samih sebe. Da si bodo znali ustvariti nove možnosti in priložnosti, ne pa okameneti ob prvi oviri. Da si bodo poenostavili zadeve, ne pa da komplikirajo. Da bodo znali načrtovati in se odločati.«

Elita družbe

Ponovimo: dr. Edvard de Bono je vodilna svetovna avtoriteta na področju kreativnega razmišljanja in neposrednega poučevanja razmišljanja kot spretnosti. S svojimi metodami nauči uporabljati možgane drugače, kot smo se navadili. Njegova načela za treniranje tehnik razmišljanja in delovanja pri nas udejanja v praksi na delavnicah za podjetja, šole in motivirane posameznike Nastja Mulej. »V šolah zaenkrat poučujem štiri programe: širino zaznavanja (CoRT 1), organizacijo razmišljanja (CoRT 2), učinkovito interakcijo/razpravljanje (CoRT 3) in lateral-

ANKETA: ZAKAJ SE UČITE RAZMIŠLJATI?

no/kreativno razmišljanje (CoRT 4). Vsak vsebuje deset orodij oziroma učnih enot, za katere potrebujemo dvanajst tednov. Tisti, ki pridejo k meni, so zelo odprti za učenje poučevanja razmišljanja. Jaz jim rečem elita družbe, to so prosvetitelji, kar so učitelji včasih bili. Pripravljeni so se srečevati z menoj vsaj sedem mesecev po uro in pol na teden, nato pa še isti teden preživeti z učenci vsaj eno uro in z njimi vaditi naučeno. Od njih imajo učenci tudi največ.«

Napredek

Sogovornica, ki se trudi za pozitivno revolucijo, pove, da učenci že po nekaj urah treninga na Krožkih za razmišljanje postanejo polni idej, bolj osredotočeni in z višjo samopodobo. »Po opažanju in poročanju učiteljev, ki so vodili Krožek za razmišljanje, imajo tudi boljše rezultate na Kenguruju in NPZ. Če učitelji uporabljajo orodja CoRT med poukom, so učenci veliko bolj vpletjeni v vsebino pouka in sami razmišljajo o snovi, kar jim je tudi veliko bolj zanimivo. S tem namesto reproduktivnega učenja pride do razmišljanja o vsebini,« pove Nastja Mulej.

Z dr. Bojano Tancer sta v štirih šolskih letih 2012–2016 na sedemmesečnih usposabljanjih CoRT pripravili 254 šolnikov iz 133 izobraževalnih ustanov po Sloveniji za vodenje Krožkov za razmišljanje na svojih ustanovah (CoRT 1 in 4) in še dodatno 330 šolnikov iz 184 izobraževalnih ustanov za CoRT 1, v letošnjem letu pa še 130 šolnikov iz 45 vzgojno-izobraževalnih ustanov. »Bojana Tancer je v okviru pedagoškega eksperimenta učila otroke razmišljati po de Bonovih orodjih in je lani doktorirala na to temo. Ugotovila je bistveno izboljšanje pozornosti (osredotočenosti) in vseh treh parametrov ustvarjalnosti (fluentnost, fleksibilnost in originalnost). Napredovali so vsi učenci, mlajši in starejši, dekleta in fantje, tisti, ki so imeli že pred treningom visok dosežek na testu ustvarjalnosti, kot tudi tisti z nizkim dosežkom,« pove Nastja Mulej. »Vedno znova se razveselim, da so učitelji navdušeni, ko vidijo, kako zelo so otroci pozitivno presenečeni po prvih urah. Seveda, saj imajo vsi pred sodke do razmišljanja. Dokler ne poskusijo, običajno menijo, da je poučevanje razmišljanja nepotrebno ali nemogoče.«

Daša Vukašinovič, diplomirana socialna pedagoginja, na Osnovni šoli Dragomelj vodi Krožek za razmišljanje po de Bonovi metodi CoRT za tretješolce, v petih razredih pa je učenje veščine razmišljanja vključeno v prostovoljno interesno dejavnost. Kakšen izziv je učencem obiskovanje učnih ur razmišljanja?

Anaja Grudnič, 3.b: »Razmišljati se učimo tako, da spoznavamo orodja za razmišljanje. Recimo, učili smo se, kako načrtovati stvari, kaj lahko in česa ne. Vadimo sami ali v skupinah. Skupaj dobimo več idej in tako se naučimo tudi sodelovati.«

Ana Bošnjak, 3.a: »Nazadnje smo se naučili, kako raziskovati obe strani. To je pomembno, ker moramo včasih raziskovati tudi kaj, česar ravno ne maramo. Mi smo raziskovali, ali je prednost živeti v mestu ali na vasi. Razdeljeni smo bili v skupini in vsi smo raziskovali obe plati vprašanja.«

Urban Rajter, 3.a: »Ena od tehnik, ki smo se jih naučili, je, da raziščesh obe plati neke zadeve. Nekoč so, na primer, nekateri ljudje pravili, da je svet ploščat, drugi pa, da je okrogel. Okoli tega so se kregali, namesto da bi se poslušali. Tako še zdaj ponavadi ravnamo. Zato raje napišimo, kaj je dobro pri mnenju, ki ga zagovarjamo, in zakaj se nam nekaj zdi slabše. Tisti, ki so nam nasproti, storijo enako. Prav je, da se poslušamo.«

Eva Bošnjak, 5.a: »Znanje o uporabi orodij za celovitejše razmišljanje nam pomaga, če moramo sprejeti kakšno odločitev, da lažje izberemo med različnimi možnostmi. Naučili smo se tudi, da imamo vedno na izbiro alternativne možnosti in moramo biti tudi izvirni, da najdemo drugo pot, če kaj ni možno.«

Manca Grčan, 5.a: »Ko smo kaj izbirali, smo se včasih odločili tako, da smo glasovali, zdaj pa rešujemo, kam bi šli recimo na končni izlet. Pogledamo neko stvar in iščemo, kaj je pozitivno, negativno in zanimivo. Potem se odločimo skupaj.«

Matevž Per, 5.a: »Orodja za razmišljanje, ki se jih učimo po de Bonu, so mi v pomoč v čisto vsakdanjih situacijah. Recimo, po PPP (prve pomembne prioritete), ko pride domov, ne grem gledat risank, ampak najprej pospravim šolsko torbo ali naradem nalogo, da sem potem lahko prost in grem ven.«

